

NGHỊ LUẬN VỀ MỘT Ý KIẾN BÀN VỀ VĂN HỌC

I – BÀI TẬP

1. Đề 3, sách giáo khoa, trang 141.

2. Đề 4, sách giáo khoa, trang 141.

3. Nhà thơ Tố Hữu viết : "Thơ là cái đó : sự im lặng giữa các từ. Nếu người ta lắng nghe cái im lặng đó, thì có những tiếng dội rất đa dạng và tinh tế".

Hãy giải thích và chứng minh ý kiến trên.

4. Nhà thơ Lưu Trọng Lư nói : "Một câu thơ hay là một câu thơ có sức gợi".

Hãy bình luận câu nói đó.

5. Hoài Thanh có lần nói : "Nghệ thuật có sức làm cho đời ta dồi dào hơn, có ý nghĩa sâu xa hơn, rộng rãi hơn".

Hãy phân tích và chứng minh ý kiến ấy.

6. Hoài Thanh khi bàn về phê bình văn học có viết : "Phê bình một tác phẩm văn nghệ [...] cần phải nhận thấy cái đặc sắc của đoạn văn, phải nói rõ đoạn văn ấy hay cách nào, cần phải để ý đến những điều phân đông độc giả xem qua không để ý đến".

Anh (chị) suy nghĩ gì về ý kiến đó ?

II – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Ý kiến của Gioóc-giơ Đuy-a-men về tiểu thuyết gồm hai ý : mua vui và quan trọng hơn là giúp nhận thức, lí giải cuộc sống và thế giới. Có thể bình luận gì về ý kiến ấy ? Đó là ý kiến coi trọng giá trị nhận thức cuộc sống của tiểu thuyết. Không ít người chỉ chú trọng giá trị mua vui, giải trí. Đuy-a-men không phủ nhận điều đó. Song ông nhấn mạnh mặt nhận thức hơn. Điều đó có đúng không ? Nếu chỉ mua vui thì tác phẩm sẽ nhạt, ít dư vị đậm đà. Chỉ nhận thức mà không mua vui thì tiểu thuyết khô khan. Cho nên, đó là một ý kiến đúng đắn và sâu sắc. *Số đỏ*, *Chí Phèo*, *Hai đứa trẻ*, *Rừng xà nu*, *Chiếc thuyền ngoài xa*,... đều là những ví dụ rất hay cho ý kiến trên. Anh (chị) hãy chọn một tác phẩm mà mình tâm đắc nhất về giá trị nhận thức cuộc sống và lí giải thế giới để làm minh chứng cho lời bình luận của mình.

2. Câu nói của Sóng Hồng đề cập tới đặc trưng nghệ thuật của thơ. Câu nói nêu ra bốn ý : 1. Thơ là thơ – nghệ thuật ngôn từ ; 2. Thơ là hoạ – đặc điểm tạo hình ; 3. Thơ là nhạc – tính nhạc ; 4. Thơ là chạm khắc tinh vi – giá trị điêu khắc. Học sinh cần tìm hiểu nội dung của bốn ý ấy và chứng minh qua dẫn chứng từ một số bài thơ trong sách giáo khoa *Ngữ văn 12 Nâng cao*, tập một.

Thơ là thơ, tức là tiếng nói tình cảm, là khúc trữ tình, là lời thổ lộ cảm xúc, tình cảm mãnh liệt đã được ý thức. Tình cảm trong thơ thường sâu lắng, thâm trầm (ví dụ các bài *Sóng*, *Đò Lèn*,...). Nhưng thơ có hoạ, là hình ảnh, hình tượng (ví dụ hình ảnh sóng, hình ảnh người bà). Thơ là nhạc, là âm hưởng, nhịp điệu do câu thơ dài ngắn, vần, nhịp, âm điệu trầm bổng gọi nên (ví dụ các bài *Sóng*, *Đàn ghi ta của Lor-ca*). Thơ là chạm khắc. Người ta thường nói thơ có thể dựng được những bức tượng đài, có đường nét đắp nổi, chạm khắc, gây ấn tượng sâu đậm (ví dụ những câu thơ trong bài *Đất nước* của Nguyễn Đình Thi : "Ôi những cánh đồng quê chảy máu - Dây thép gai đâm nát trời chiều", "Nước Việt Nam từ máu lửa - Rũ bùn đứng dậy sáng loà",...).

3. Điểm khó trong ý kiến của Tố Hữu là cái ý xem thơ (chất thơ) là "sự im lặng giữa các từ". Về ý này, có nhà lí luận phương Tây đã nói : nội dung thơ không nằm ở điều câu thơ nói ra, mà nằm ở chỗ mà câu thơ không nói ra. Mới nghe thì có vẻ huyền bí, khó hiểu, nhưng sự thật là như vậy. Ví dụ câu thơ của Hồ Xuân Hương :

*Xiên ngang mặt đất rêu từng đám,
Đâm toạc chân mây đá mấy hòn.*

Chất thơ không nằm ở thông tin về chuyện rêu xiên ngang mặt đất, đá đâm toạc chân mây, mà nằm ở cái khát vọng không nói ra là mong muốn một sự xiên ngang, đâm toạc, nó phá vỡ cái thế bất biến của thực tại. "Sự im lặng" đó nằm trong trật tự cấu tạo của các từ trong câu thơ. Nếu phá vỡ trật tự thì sự im lặng kia cũng mất. Nếu ta đổi hai câu thơ trên thành :

*Từng đám rêu xiên ngang mặt đất
Mấy hòn đá đâm toạc chân mây*

thì câu thơ chỉ là sự thông báo, không có tiếng dội vang nào cả. Học sinh hãy suy nghĩ về điều này và tìm thêm các ví dụ khác trong những bài thơ đã học để soi sáng cho nhận xét lí thú trên.

4. Trước hết, để làm được bài tập này, học sinh cần giải thích rõ : câu thơ có sức gợi là thế nào. *Gợi* ở đây là gợi tả sự vật, gợi liên tưởng, gợi tưởng tượng,

gợi tình cảm, gợi cảm xúc. Được như thế thì câu thơ trở nên lung linh, có ánh hào quang xung quanh, có âm vang trong lòng người đọc. Ví dụ câu thơ trong *Truyện Kiều* của Nguyễn Du :

*Cỏ non xanh tận chân trời,
Cành lê trắng điểm một vài bông hoa.*

hoặc :

*Làn thu thủy, nét xuân sơn,
Hoa ghen thua thắm, liễu hờn kém xanh.*

Hoặc câu thơ của Huy Cận :

*Lớp lớp mây cao đùn núi bạc,
Chim nghiêng cánh nhỏ : bóng chiều sa.*

(Tràng giang)

Câu thơ của Thâm Tâm :

*Đưa người ta không đưa qua sông
Sao có tiếng sóng ở trong lòng ?
Bóng chiều không thắm, không vàng vọt
Sao đầy hoàng hôn trong mắt trong ?*

(Tống biệt hành)

Sau khi giải thích được thế nào là sức gợi, mới tiến hành bình luận. Có thể khẳng định nhận xét của nhà thơ là chính xác, sâu sắc, rất tinh. Đó là nhận xét của người sành thơ, nhận xét nhà nghề. Lại có thể bình luận thêm : câu nói ấy nêu ra phương hướng để phân biệt thơ hay và thơ dở – những câu thơ không có sức gợi, cứ trơ ra, kể lể như vè,...

5. Chú ý : câu nói của Hoài Thanh có ba tầng ý. Phân tích các tầng ý mới thấy hết nội dung của ý kiến.

6. Thực chất ý kiến của Hoài Thanh là yêu cầu phê bình phải có phát hiện, nói được điều mà phần đông độc giả không để ý đến. Phê bình như thế mới có ý nghĩa.